

Literatuur boven lectuur? Over het onnodige onderscheid tussen vertellers en literatoren

door Frits Criens

Schrijver, verhalenverteller en wereldburger Ton van Reen. © Privéarchief

In de Literaire Hoek besteden Limburgse auteurs, verenigd in de Werkgroep Limburgse Schrijvers, wekelijks aandacht aan lezen en literatuur in Limburg. Vandaag: Frits Criens over het onderscheid tussen vertellers en literatoren.

Bij een borrel van *De Tweede Ronde*, het literaire tijdschrift, waarvan ik vaste medewerker was, kwam ik in gesprek met kenners van de Amerikaanse literatuur. Die leek vooral te bestaan uit mij volledig onbekende schrijvers. Op de vraag welke Amerikaanse auteur ik de beste vond, antwoordde ik: John Irving. Dat viel verkeerd, Irving was geen literator, maar een verteller.

Iets vergelijkbaars overkwam lang geleden de middelbare scholier Ben van Melick. Tijdens een examen zat een surveillerend docent Nederlands te lezen in *Het plantaardig bewind*, een roman van Jacques Hamelink. Na afloop bekende Van Melick aan de surveillant dat hij liefhebber was van John

Steinbeck, in 1962 geëerd met de Nobelprijs. Die opmerking maakte geen indruk. Steinbeck was een verteller, voor echte literatoren moest je in Nederland zijn bij Mulisch en Hermans.

Schrijver, verteller en wereldburger

Van Melick gaf bij de presentatie van het boek *Een rijke oogst* een lezing. 'Schrijver, verteller en wereldburger Ton van Reen', is de ondertitel van het werk over diens 60-jarige schrijverschap. Ik was benieuwd hoe Van Melick, eminent Limburgs literatuurkenner, zou oordelen over Van Reen, eminent Limburgs verteller. Helaas kon ik de lezing alleen in het begin even volgen. Dat lag niet aan mijn gehoor. Ik hoop maar dat het oordeel erop neerkwam dat Van Reen verteller én literator in één is. Schrijver van indringende verhalen over underdogs, slachtoffers van religieuze dictatuur en willekeur van bestuurders, rijke boeren, middenstanders en industriëlen. Verhalen over armoezaaiers naar wie niemand omkijkt, die moeten luisteren, knikken, buigen en die dankbaar moeten zijn voor elke aalmoes die hen wordt toegeschoven. Verhalen over de slachtoffers van een allesbehalve inclusieve maatschappij.

Goede vertellers zijn vertelkunstenaars die luisteraars en lezers moeiteloos meenemen in hun verhaal.

Verteller versus literator

Goede vertellers zijn vertelkunstenaars die luisteraars en lezers moeiteloos meenemen in hun verhaal. Hun taal is dynamisch, helder, beeldend, recht voor zijn raap, zintuigelijk. Voor vertelkunstenaars zijn een heldere stijl en een overzichtelijke structuur een middel, geen doel. Daarmee staan ze letterlijk en figuurlijk tussen hun publiek. Waarom nu zou goed werk van hun hand minder zijn dan goed werk van literatoren die anders omgaan met taal, stijl en structuur? Die een andere relatie met hun publiek voor ogen staat, die andere, vaak vernieuwende, thema's aansnijden?

Waardering

Onderscheid maken tussen mensen is uit de tijd. Daarom is het vreemd dat we de termen literatuur en lectuur als kwaliteitsaanduiding hanteren als het gaat om werk van literatoren en vertelkunstenaars van vergelijkbaar hoog niveau.

Dat verschil in waardering voor hun werk straalt af op de schrijver. Ook op zijn lezers trouwens, maar dat is een ander verhaal. De literator staat hoger in aanzien dan de vertelkunstenaar, krijgt meer aandacht van pers en onderwijs, maakt meer kans op het winnen van prijzen. Laten we ophouden met het hanteren van een achterhaald kwaliteitsonderscheid tussen vertelkunstenaars en literatoren. Ze verdienen dezelfde waardering en kunnen tot gelijke hoogte stijgen, alleen in een ander letterkundige segment.

Momenteel staat in bibliotheek De Domijnen in Sittard een expositie over leven en werk van Ton van Reen (tot 29 april). Op maandag 28 april geeft hij een lezing in de bibliotheek over zijn werk en over de Bokkenrijders. Reserveren via de agenda op de [website](#) van Bibliotheek De Domijnen Sittard.

In de Literaire Hoek besteden Limburgse auteurs, verenigd in de Werkgroep Limburgse Schrijvers, wekelijks aandacht aan lezen en literatuur in Limburg. Vandaag: Frits Criens over het onderscheid tussen vertellers en literatoren.

Bron: Literaire Hoek. In *Dagblad De Limburger*, 2 april 2025